

HRVATSKA (2. kategorija)

Vlada Republike Hrvatske ne ispunjava u potpunosti minimalne standarde za iskorjenjivanje trgovanja ljudima, ali ulaže značajne napore u tom pogledu. Vlada je pokazala pojačano ulaganje napora u usporedbi s ranijim izvještajnim razdobljem, uzimajući u obzir mogući utjecaj pandemije bolesti COVID-19 na te napore te stoga Hrvatska ostaje u 2. kategoriji. Navedeni napori obuhvaćaju osuđujuće presude za veći broj trgovaca ljudima, identificiranje većeg broja žrtava te, za razliku od prethodnih godina, činjenicu da suci donose zatvorske presude za sve osuđene trgovce ljudima. Vlada je donijela novi Zakon o kaznenom postupku, kojim se žrtvama dopušta svjedočenje na daljinu te je izmijenila propise kako bi žrtve koje borave u skloništima koja vode nevladine organizacije uz vladino financiranje dobile finansijsku pomoć. Međutim, vlada nije ispunila minimalne norme u nekoliko ključnih područja. Nadležna tijela kaznila su žrtvu trgovanja ljudima za krađu počinjenu izravno zbog činjenice što je počinitelj bio žrtva trgovanja ljudima te su, zbog nedostatka dosljednog rada na probiru pokazatelja trgovanja ljudima u neregularnim migracijskim tokovima neki migranti i tražitelji azila ostali neidentificirani u okviru sustava kaznenog progona. Neki su suci i dalje od žrtava tražili opetovano davanje izjava ili svjedočenje, uzrokujući time njihovu ponovnu traumatizaciju, dok su državni odvjetnici ponekad trgovce ljudima optuživali samo za lakša kaznena djela.

PRIORITETNE PREPORUKE: Snažnije provođenje istraga, kaznenog progona i osuđivanja trgovaca ljudima te izricanje odgovarajućih kazni uključujući i značajne zatvorske kazne. * Sprječavanje neprimjerenog kažnjavanja žrtava isključivo zbog prekršaja koje počine izravno zbog činjenice što su žrtve trgovanja ljudima. * Obuka državnih odvjetnika o trgovanju ljudima, pravima žrtava i pristupu usredotočenom na žrtve te upućivanje predmeta koji se odnose na trgovanje ljudima kvalificiranim odnosno iskusnim državnim odvjetnicima. * Osnaživanje pravila i propisa kojima bi se osiguralo da se provođenjem imigracijskih propisa ne sprječava otkrivanje trgovanja ljudima, kazneni progon ili zaštita žrtava. * Nastavak poticanja sudjelovanja žrtava u istragama i kaznenom progonu omogućavanjem alternativnih načina

svjedočenja, uključujući i svjedočenje na daljinu ili financiranjem putnih i drugih troškova dolaska na sudska ročišta. * Obuka sudaca na svim razinama pravosudnog sustava za uzimanje u obzir ozbiljnosti trgovanja ljudima prilikom izricanja kazni te senzibiliziranje sudaca za pristup usredotočen na žrtve i određivanje naknade. * Daljnje smanjivanje broja neriješenih sudske predmeta, uključujući predmete koji se odnose na trgovanje ljudima. * Nastavak informiranja svih identificiranih žrtava o pravu traženja naknade i poticanje da to učine. * Daljnje povećanje kapaciteta i obuke za točne probire radi otkrivanja žrtava i nastavak dosljednog provođenja postupaka probira među osjetljivim skupinama, posebice migrantima, tražiteljima azila i sezonskim radnicima. * Nastavak dodjele i isplate dovoljnih resursa skloništima koja vode nevladine udruge i nevladnim udrugama koje sudjeluju u mobilnim identifikacijskim timovima. * Povećanje financiranja stalne telefonske linije koju vode nevladine organizacije, kako bi mogla funkcionirati više sati dnevno i uključivanje brojeva stalne telefonske linije u snažnije kampanje podizanja svijesti u javnosti.

KAZNENI PROGON

Vlada je povećala napore na provedbi zakona. Člankom 106. Kaznenog zakona kriminalizirano je trgovanje ljudima radi spolnog iskorištavanja i prisilnog rada te su propisane kazne od 1 do 15 godina zatvora, koje su dovoljno stroge i, kad je riječ o trgovaju ljudima radi spolnog iskorištavanja, razmjerne kaznama za teška kaznena djela, poput silovanja. Pored toga, članak 162. Kaznenog zakona, kojim se kriminalizira podvođenje djece, mogao bi se upotrijebiti za kazneni progon kaznenih dijela trgovanja djecom za spolno iskorištavanje; njime je utvrđena zatvorska kazna od tri do 12 godina zatvora. Tijela kaznenog progona istražila su 11 predmeta s 14 osumnjičenika, u usporedbi sa sedam predmeta i 17 osumnjičenika u 2021. godini; među tim predmetima četiri su se odnosila na trgovanje ljudima radi spolnog iskorištavanja, dva radi prisilnog rada te pet radi prisile na protupravne radnje.

Državni odvjetnici su podignuli optužnice protiv dva počinitelja, u usporedbi s četiri u 2021., a obje su se optužnice odnosile na trgovanje ljudima radi prisilnog rada. Sudovi su osudili pet trgovaca ljudima radi prisilnog rada, što je povećanje u usporedbi s dva trgovca ljudima radi prisilnog rada i jednog radi

spolnog iskorištavanja u 2021. Dok su neki suci prethodnih godina određivali blage kazne liberalnom primjenom olakšavajućih okolnosti, prvostupanjski sudovi odredili su zatvorske kazne od jedne do tri godine za svih pet osuđenih trgovaca ljudima. Pet osumnjičenika za trgovanje ljudima sudovi su oslobodili. Vlada nije prijavila broj predmeta koji su ostali neriješeni (u 2021. ih je bilo 19). Vlada je neke osumnjičene trgovce ljudima osudila za podvođenje djece (članak 162. Kaznenog zakona), ali nije prijavila broj počinitelja osuđenih za to kazneno djelo. Vlada ne navodi nikakve istrage, kaznene progone ni presude za državne dužnosnike za sudjelovanje u kaznenim djelima trgovanja ljudima. Sudski postupci u Hrvatskoj često traju godinama, što doprinosi značajnom zaostatku u rješavanju predmeta trgovanja ljudima, pa su neriješeni i neki predmeti iz 2013.

Policijski nacionalni ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminala (PNUSKOK) u okviru Glavne policijske uprave ima u specijalizirane policijske službenike za predmete vezane uz organizirani kriminal te zasebne policijske službenike u područnim službama za predmete trgovanja ljudima. PNUSKOK provodi proaktivne istrage o poslovnim subjektima za komercijalne seksualne usluge i surađuje s Državnim inspektoratom - sektorom inspekcije rada u zajedničkoj inspekciji poslodavaca u poljoprivredi, graditeljstvu, ugostiteljstvu i uslužnim djelatnostima. Nadležna tijela nisu prijavila broj tih zajedničkih inspekcija (u 2021. ih je bilo 132). Međutim, većina inspekcija pokazala je administrativna kršenja radnog prava u vezi s ugovorima, radnim dozvolama i plaćama, a ne toliko u vezi s trgovanjem ljudima radi prisilnog rada. Organizacija GRETA i drugi izvori navode da neki suci i državni odvjetnici ne razumiju problem trgovanja ljudima i često trgovce ljudima progone za druga kaznena djela za koja su zapriječene manje kazne, poput prostitucije, napada, spolnog zlostavljanja i svodništva. Također, neki su državni odvjetnici osobe osumnjičene za trgovanje ljudima optuživali za druga, manja kaznena djela koja je lakše dokazati radi smanjenja pretrpanosti predmetima. Neovisni stručnjaci procjenjuju da su se državni odvjetnici u velikoj mjeri oslanjali na svjedočenje žrtava i nisu često provodili posebne istražne radnje za dokazivanje. Vlada nije dala podatke o međunarodnim istragama zbog zaštite povjerljivosti podataka. Vlada je održavala institucionalizirane programe obuke o raznim problemima

trgovanja ljudima na Policijskoj akademiji, Visokoj policijskoj školi, Pravosudnoj akademiji i Upravi za granicu.

ZAŠTITA

Vlada je nastavila ulagati napore u zaštitu žrtava. Identificirala je 28 žrtava, što je povećanje u odnosu na 19 identificiranih u 2021. Od tih 28, 19 su bile žrtve trgovanja ljudima radi spolnog iskorištavanja, dvije radi prisilnog rada te sedam radi prisile na protupravne radnje; šest njih su žene, tri muškarca i 19 djevojčica. Tri su žrtve bile strani državljeni. Vlada je zadržala standardne operativne postupke (SOP) za probir i identificiranje žrtava i objavila protokol o identificiranju, pomoći i zaštiti žrtava. Predstavnici civilnog društva i službenici raznih ministarstava navode dobru suradnju s Ministarstvom unutarnjih poslova te aktivnu ulogu policije u identifikaciji žrtava. Međutim, udruge civilnog društva, mediji i međunarodne organizacije i dalje navode nedostatak nastojanja države za odgovarajući probir migranata i tražitelja azila, uključujući maloljetnike bez pratinje. Multidisciplinarni nacionalni mehanizam upućivanja omogućio je standardne operativne postupke za identifikaciju žrtava i njihovo upućivanje nadležnim službama. Prema tom mehanizmu, pripadnici hitnih službi provode početnu identifikaciju mogućih žrtava i obraćaju se jednom od četiri regionalna mobilna tima, sastavljena od socijalnih radnika iz Centra za socijalni rad i predstavnika nevladinih udruga, koji dolaze na lice mjesta radi osobne procjene mogućih punoljetnih žrtava te koordiniraju skrb za žrtve i njihov smještaj. U slučajevima maloljetnih žrtava pripadnici hitnih službi obraćaju se Ministarstvu rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, koje upućuje mobilni tim specijaliziranih socijalnih radnika. Policija u suradnji s mobilnim timovima službeno identificira žrtve, a u slučaju mogućih maloljetnih žrtava surađuje s Ministarstvom rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike. Prethodnih godina nevladine udruge koje su sudjelovale u mobilnom timu za punoljetne osobe nisu dobivale naknadu troškova vezanih uz službena putovanja vlastitim privatnim vozilima. Iako službenici navode da je mobilni tim dobro funkcionirao i da je Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina nadoknadio te troškove 2022. godine, isplata naknade često je kasnila.

Vlada i nevladine udruge pružali su žrtvama zaštitu i pomoć, uključujući sklonište, medicinsku i pravnu pomoć, psihosocijalnu podršku, rehabilitaciju i reintegraciju, a tijekom pandemije i osobnu zaštitnu opremu i testove na COVID-19. 13 žrtava je dobilo pomoć, a 15 ih je odbilo pomoć. Vlada je financirala dva skloništa koja vode nevladine udruge na temelju broja žrtava kojima su pomogli i dodijelila iznos od 211.802 kune (30.830 USD) skloništu za odrasle koje vode nevladine udruge, u odnosu na 257.741 kunu (37.520 USD) u 2021. Dodijelila je i 331.028 kuna (48.180 USD) skloništu za djecu koje vode nevladine organizacije, u usporedbi sa 162.331 kunom (23.630 USD) u 2021. Sklonište za odrasle koje financira vlada a vode nevladine udruge može primiti pet odraslih osoba, a omogućuje slobodu kretanja i pruža odvojen smještaj za muškarce i žene, gdje mogu ostati do jedne godine, s mogućnošću produženja. Skloništa koja vode nevladine udruge pružila su smještaj za dvije odrasle i jednu maloljetnu žrtvu. Prethodnih je godina odredbama propisa traženo od žrtava da izaberu između smještaja u skloništu i socijalne naknade od 1000 kuna (145 USD) mjesечно; međutim, vlada je izmijenila propise tako da se žrtvama trgovanja ljudima smještenima u skloništima nevladinih udruga omogućuje primitak polovice zajamčenog iznosa socijalne naknade. Zbog toga je vlada dodijelila 500 kuna (72 USD) mjesечно žrtvama smještenima u skloništa nevladinih udruga, pored mjesечne pomoći od 250 kuna (36 USD) za nabavu osnovnih potrepština i jednokratne novčane naknade od 2.500 kuna (360 USD). Centar za nestalu i zlostavljanu djecu osigurao je niz edukacijskih i psihosocijalnih usluga za djecu bez pratnje ili zlostavljanu djecu, uključujući i djecu koja su žrtve trgovanja ljudima. Vlada je nastavila raditi na provedbi udomiteljske skrbi za djecu umjesto skrbi za djecu u odgovarajućim državnim ustanovama. Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike organiziralo je udomiteljske obitelji za tri maloljetne žrtve (u 2021. ih je bilo pet). Vlada je organizirala obuku za udomiteljske obitelji i posebne skrbnike te od njih tražila posjedovanje dozvole, ali službenici navode nedostatak udomiteljskih obitelji i posebnih skrbnika radi pružanja potpune podrške sve većem broju maloljetnih žrtava. Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ) imenovao je posebne koordinatorе u regionalnim uredima i područnim službama, koji su koordinirali okrugle stolove i prezentacije za poticanje poslodavaca na zapošljavanje žrtava trgovanja ljudima. HZZ ne navodi broj

žrtava kojima je pružena pomoć u zapošljavanju (u 2021. bila je jedna).

Prema stručnjacima, nadležna tijela su neprimjereno kaznila jednu žrtvu trgovanja ljudima zbog krađe počinjene izravno zbog činjenice da je počinitelj bio žrtva trgovanja ljudima. Nadležna tijela su kazneno progonila žrtvu nakon priznanja krađe. Međutim, žrtva nisu bile pravno zastupljena niti je u potpunosti razumjela da je prisiljena na protupravne radnje. Nadležna su tijela odbila zahtjeve za reviziju predmeta i nastavno tome žrtva nije imala pravo na pomoć ni podršku u svojstvu žrtve. Pored toga, kontakti navode nedostatak dosljednog probira pokazatelja trgovanja ljudima u neregularnim migracijskim tokovima, što je dovelo do činjenice da su neki migranti i tražitelji azila ostali neidentificirani u okviru sustava kaznenog progona. Žrtve koje su strani državljeni imale su pristup istim uslugama kao i državljeni Hrvatske, ali ako nisu imale radne dozvole u vrijeme eksploatacije nisu mogle dobiti naknadu za izgubljeni dohodak. Žrtve koje su strani državljeni mogле su dobiti privremenu boravišnu dozvolu nakon 60-dnevnog razdoblja razmatranja u slučaju odraslih, odnosno 90 dana u slučaju djece; nijedna žrtva nije zatražila dozvolu boravka (u odnosu na četiri u 2021.). Vlada je surađivala i s njemačkim nadležnim tijelima na repatrijaciji jedne žrtve u Njemačku. Sedam od 15 županijskih sudova imalo je Odjele za pomoć žrtvama i svjedocima, koji su pružali pomoć u kaznenim postupcima, uključujući i zahtjeve za svjedočenje video vezom, upućivanje na specijalizirane institucije, pravnu i logističku pomoć te mjere za sprječavanje ponovne traumatizacije. Vlada je financirala i mrežu udruga civilnog društva za pružanje pravne i psihološke pomoći te logističke podrške na osam županijskih sudova koji nemaju odjele za pomoć žrtvama i svjedocima. Iako promatrači navode da su sudovi s tim odjelima dosljedno nudili pomoć, osam drugih županijskih sudova kojima su pomagale udruge civilnog društva nije imalo kapacitete ni resurse za omogućavanje pristupa usredotočenog na žrtve. Vlada je usvojila novi Zakon o kaznenom postupku, kojim je žrtvama omogućeno da pisanim putem zatraže svjedočenje na daljinu.

Organizacije civilnog društva navode da pravosuđe nije uvijek upoznato s pravnom zaštitom dostupnom za žrtve trgovanja ljudima, a nekim sučima nedostaje senzibilitet i razumijevanje utjecaja psihološke traume te su od

žrtava tražili opetovane izjave ili svjedočenja, čime su uzrokovali njihovu ponovnu traumatizaciju. Na primjer, suci dopuštaju žrtvama svjedočenje video pozivom, ali traže od njih da to učine iz prostorije unutar zgrade suda, zbog čega su žrtve prisiljene putovati iz drugog grada. Djeca mogu iznijeti svjedočenje pred specijaliziranim stručnjacima u posebnim prostorijama za ispitivanje maloljetnika. Zakonom je utvrđena zaštita svjedoka, ali vlada ne navodi nijednu žrtvu koja je 2022. ili 2021. ušla u program zaštite svjedoka. Vlada navodi da je 28 žrtava sudjelovalo u istragama. Prethodnih su godina nadležna tijela navodila teškoće u poticanju žrtava na suradnju u istragama, osobito u slučajevima trgovanja ljudima radi spolnog iskorištavanja ili slučajevima u kojima su potencijalne žrtve strani državljeni - zbog straha od odmazde, stigme, ponovne traumatizacije ili logističkih izazova. Zakon omogućuje žrtvama naknadu u kaznenim predmetima, ali stručnjaci navode da suci odbijaju potraživanja naknade u kaznenim postupcima i preporučuju žrtvama pokretanje građanske parnice. Stručnjaci navode nedostatak obuke, posebice kod sudaca kaznenih sudova, komplikirane birokratske postupke te neodgovarajuće mehanizme koji perpetuiraju nedostatak naknade u kaznenim osuđujućim presudama.

Suci na građanskim sudovima ponekad bolje procjenjuju duševne боли, ali građanske parnice su skupe, dugotrajne i u njima žrtve moraju više puta svjedočiti o svom iskorištavanju, što uzrokuje ponovnu traumatizaciju. Suci nisu odredili naknadu ni u 2022. ni u 2021., a u 2020. je odobrena naknada jednoj žrtvi u iznosu od 143.650 kuna (20.910 USD) koja do sada nije isplaćena.

PREVENCIJA

Vlada je zadržala istu razinu rada na prevenciji. Predstojnik Ureda za ljudska prava i prava manjina djelovao je kao nacionalni koordinator za suzbijanje trgovanja ljudima te tajništvo nacionalnog koordinacijskog povjerenstva više razine, koje se sastalo samo po jednom, kako u 2022. tako i u 2021. Operativni tim povjerenstva održavao je mjesечne virtualne sastanke, pratio provedbu Nacionalnog akcijskog plana od 2018. do 2021. te je započeo izradu Nacionalnog akcijskog plana za razdoblje 2023.-2027. Međutim, 2022. nije bilo akcijskog plana i vlada nije završila plan za razdoblje 2023.-2027. Vlada je

dodijelila 107.249 kuna (15.610 USD) za provedbu plana, u usporedbi s iznosom od 117.209 kuna (17.060 USD) u 2021. Vlada je također dodijelila iznos od 265.120 kuna (38.590 USD) Uredu za ljudska prava i prava manjina, u usporedbi s 292.620 kuna (42.590 USD) u 2021. Vlada je organizirala kampanje za podizanje svijesti u turističkim područjima te zasebne kampanje za javnost, studente i Romsku zajednicu. Vlada je dodijelila i iznos od 4.583 kuna (670 USD) za stalnu telefonsku liniju koju vode nevladine organizacije, u usporedbi s iznosom od 4.706 kuna (685 USD) u 2021. Međutim, promatrači navode poteškoće u pronalaženju telefonskog broja te linije, kao i činjenicu da stalna telefonska linija nevladinih organizacija radi samo od 10.00 do 18.00 zbog nedostatne finansijske potpore; na tom je broju primljeno oko 600 poziva, na temelju kojih je pet predmeta proslijedeno USKOK-u. Vlada je održavala pravni okvir za reguliranje i odobravanje poslodavaca u privatnom sektoru, uključujući i strane agencije za zapošljavanje. Zakonom je zabranjeno naplaćivanje radnicima naknade za zapošljavanje, s kaznama u rasponu od 4.000 do 100.000 kuna (580 USD do 14.560 USD). Vlada nije navela jesu li takve kazne određene i tijekom 2022. i 2021.

Inspektori rada mogu izreći administrativne kazne i/ili podnijeti kaznene prijave protiv poslodavaca zbog neisplate plaća. Inspektori rada proveli su inspekcije u više sektora, poput poljoprivrede, graditeljstva, brige o starijima, šumarstva i usluga. Prekršaji se najčešće odnose na neodgovarajuće radne ugovore, radne dozvole i plaće. Vlada je ulagala trud i u smanjenje potražnje za komercijalnim seksualnim uslugama.

Međunarodne su organizacije kritizirale vladu zbog nasilnog vraćanja nezakonitih migranata i tražitelja azila u Bosnu i Hercegovinu, a udruge civilnog društva i mediji tvrde da je granična policija zlostavljala migrante i tražitelje azila bez dokumentacije. Međunarodne organizacije i organizacije civilnog društva tvrde da se takvim postupanjem snažno odvraća žrtve od istupanja i suradnje s nadležnim tijelima. UNHCR navodi da je pritužbe teško provjeriti jer migranti žele što prije proći kroz Hrvatsku i stoga nisu dostupni za daljnje istrage, ali udruge civilnog društva zabilježile su oko 3.461 nasilnih vraćanja u BiH u 2022., 8.800 slučajeva u razdoblju od siječnja 2021. do studenoga 2021. te 30.309 slučajeva od lipnja 2019. do rujna 2021. U lipnju 2021. Vlada je

uspostavila Nezavisni mehanizam nadzora za nadziranje postupanja policijskih službenika na granicama i osiguravanje poštivanja ljudskih prava i sukladnosti s odredbama međunarodnog prava. Nezavisni mehanizam nadzora objavio je godišnji izvještaj o svojim saznanjima, u kojem se navodi loše evidentiranje i nejasne procedure, ali i da su policijski službenici u osnovi dobro obučeni, da se pridržavaju propisa te da su zlostavljanje i nepravilno postupanje na granici izolirani slučajevi. Nevladine organizacije kritizirale su nedostatak neovisnosti tog mehanizma i transparentnosti izvještaja.

PROFIL TRGOVACA LJUDIMA: Prema izvještajima u zadnjih pet godina, trgovci ljudima iskorištavaju žrtve iz Hrvatske i drugih zemalja u Hrvatskoj, kao i žrtve iz Hrvatske u inozemstvu. Žene i djevojke s područja Balkana i Srednje Europe u Hrvatskoj su žrtve trgovanja ljudima radi spolnog iskorištavanja, dok su žene i djevojke iz Hrvatske žrtve radi spolnog iskorištavanja u Hrvatskoj i u drugim državama Europe. Trgovci ljudima u Hrvatskoj iskorištavaju žene hrvatskog, bosanskog i romskog podrijetla, kao i muškarce iz Afganistana, Filipina, Nepala, Pakistana, Tajvana i Tajlanda za prisilan rad u poljoprivrednom sektoru. Muškarce se eksplloatira i kroz prisilu na prosjačenje i protupravne radnje, uključujući krađe i prijevare. Trgovci ljudima sve više se koriste internetom, a posebice platformama društvenih medija, za regrutiranje djece koja su žrtve trgovanja radi spolnog iskorištavanja. Nezakoniti migranti i tražitelji azila iz Afganistana, Iraka, Sirije i susjednih država koji putuju kroz Hrvatsku ili ih se krijumčari kroz Hrvatsku izloženi su opasnostima trgovanja ljudima, što se posebice odnosi na žene i maloljetnike bez pratnje. Posebice su trgovaju ljudima izloženi beskućnici, djeca u sustavu socijalne skrbi te osobe s psihičkim i fizičkim poteškoćama.